

Idrett for alle: Enhetlig mangfold eller en tredje vei?

Eivind Å. Skille

Høgskolen i Hedmark

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652–7224) 2006-03-29

Copyright © Eivind Å. Skille 2006. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Introduksjon

Mange slutter med idrett i ungdomsalderen, særlig i årene på videregående skole. Og det skjer så godt som ingen nyrekruttering i denne alderen (Breivik og Vaagbø, 1998). Begrunnelsene som oppgis er at aktiviteten oppleves som kjedelig, tidspress i forhold til skole og arbeid, skader, og at de ønsker å være sammen med venner (Hansen, 1999). Et interessant poeng er at de samme begrunnelser som oppgis av de som slutter – for å slutte, også oppgis av de som fortsetter – for å drive idrett (Sisjord, 1993). Det betyr ikke at ungdom som ikke deltar i idrett ikke ønsker fysisk aktivitet, men det betyr at de ikke ønsker å delta i de tilbud som tilbys gjennom Norges idrettsforbund (også benevnt NIF eller Idrettsforbundet).¹ Undersøkelser viser at ungdom ønsker tilrettelegging for idrett i nærmiljøet, for eksempel med flere løkker og haller (Bakken, 1998).

Jeg vil i dette essayet kritisk² behandle målet om idrett for alle, og hvilke konsekvenser enhetsforståelse av idrett – eller idretten – har for oppnåelsen av målet om idrett for alle. Innledningsvis vil jeg vise til et generelt kritisk blikk fra Norge og danske samfunnskritiske idrettsforskere. Først vil jeg be leseren smake på dette sitatet, som er en omskriving av en passus fra Marianne Gullestads bok *Det norske sett med nye øyne*:

Forestillingen om den homogene *idretten* er /.../ en myte i myteteoretisk forstand: Den er både sann og usann, den kapsler inn og forseglar motsetninger, og den fungerer som grunnlag for tanker og handling. Myten om homogenitet motiverer til at

1 Med NIF forstås her alt fra NIFs sentraladministrasjon til idrettslag.

2 Med et kritisk perspektiv forstås forskning som forsøker 'sette fingeren på noen aspekter ved utbredte tenkemåter' (Gullestad, 2002:54); det kan være å diskutere etablerte strukturer og maktthaveres 'Motstand mot samfunnsendring' (ibid: 38) eller å pirke borti 'Kategoriernes ureflekterte selvfølghet' (ibid: 42). For min del er det snakk om NIFs hegemoni og deres rett til å definere og forvalte norsk 'idrett'.

det skilles mellom 'oss', som er homogene, og 'de fremmede', som antas å forstyrre denne homogeniteten. Den fungerer med andre ord som et hinder når nye grupper 'integreres' i *idrettens* uformelle felleskap (Gullestad, 2002:68, min modifisering).

'Norge' er byttet ut med 'idretten' i første linje, og 'det sivile samfunn' med 'idrettens' i siste linje. Boken til Gullestad handler om den norske innvandringsdebatten, og hvordan mange av forståelsesrammene der er bygd opp rundt logikken 'oss' (nordmenn) versus 'dem' (innvandrere), eller det å være innenfor versus det å være utenfor.

Er den samme logikken gyldig på det norske idrettsfeltet? I så fall er deltakelse i NIF definisjonen av å være innenfor. Dermed kan man si at hegemoniet på idrettsfeltet besatt av NIF. Det homogene, det naturlige og vanlige henger sammen med det legitime og hegemoniske. '*Idrettsforbundet* har definisjonsmakten i en god del sosiale situasjoner ... Majoritetsmakten ses ikke som makt, men tas for gitt som naturlig og selvfølgelig' (Gullestad, 2002:92, min modifisering). Sitatet er igjen hentet fra *Det norske sett med nye øyne* (Gullestad 2002:92). 'Nordmenn' er byttet ut med 'Idrettsforbundet' i første linje. At definisjonsmakten besittes av én organisasjon kan, hvis aktivitetstilbudet innenfor rammen av denne organisasjon ikke er mangfoldig, begrense mulighetene for å komme nærmere målet om idrett for alle.

I en artikkel fra 1978 forsøkte den danske idrettsforskeren Claus Bøje å ta et 'Opgør med enhedstankens ideologiske fundament'. Bøje mener enhetstesens – at topp skaper bredde og bredde skaper topp, og at topp og bredde er avhengige av hverandre da de er to sider av samme sak – er farlig. En slik tese tilslører motsetninger og hegemoni. Innen den enheten som idrettsbevegelsen – les: Idrettsforbundet – påstås å være, besittes hegemoniet av konkurranseidrett. 'Enhedstankens "ofre" er /.../ de præstationssvage /.../ der gerne vil spille bold, men på andre betingelser end de færdigkonstruerede mønstre' (Bøje, 1978:17). Når de ferdigkonstruerte mønstre er konkurranseorienterte, og disse har hegemoni:

Hvad innebærer det for de mange unge, som efterhånden føler, at de er kommet til kort i forhold til de forventninger, de selv eller omgivelserne har stillet til dem, eller som simpelthen ikke har lyst til en målrettet træning, men hellere vil lege? (Bøje, 1978:19)

Når målsettingen om produksjon av effektiv underholdning har blitt forbilde for en hel såkalt folkebevegelse, der optimal kroppsutfoldelse for den enkelte *burde* være målet, fører det til en sammenblanding av målsettinger. Denne sammenblandingen må ifølge Bøje 'stoppes, hvis idretten skal have nogen mening som et alsidigt tilbud om glad og frodig bruk av kroppen for *alle*' (1978:19, original kursiv).

I 2002 kom det – fra det samme forskningsmiljøet som Bøje en gang var en del av (på Gerlev utenfor København) – en 'oppfølger' av Bøjes tekst fra 1978. Bindet heter *Idrettens enhed eller mangfoldighed* (Eichberg & Madsen, red, 2002), og det er der spesielt tre bidrag som har bidratt til min fortolkning og forståelse i dette essayet: innledingen der den 'åpenbare' enhetsideen diskuteres (Eichberg, 2002); artikkelen som sammenligner de nordiske lands idrettsorganisasjoners antall og forhold til staten (Ibsen, 2002a); og en artikkel som empirisk avliver myten om at topp skaper bredde og bredde skaper topp (Nielsen, 2002).

Jeg skal i det videre (i) kort presentere den offisielle statlige idrettspolitik i Norge, (ii) beskrive og kritisk diskutere noen eksempler på at staten initierer nytenkning, for til slutt å (iii) presentere et alternativ for videre utvikling.

Norsk statlig idrettspolitik

Den første stortingsmeldingen om kultur, der idrett inngikk, sa: 'Departementet /.../ vil som generelt hovudmål for det allmenne idrettsarbeidet arbeide for at *alle* skal få mest mogleg like vilkår for aktiv utfalding og engasjement' (St. m. nr. 8, 1973-1974:72, min kursiv). Det ble ansett som et offentlig ansvar at målet blir nådd. De frivillige organisasjoner, nærmere bestemt NIF, ble dratt frem som en vesentlig samarbeidspart. Det ble likevel påpekt at 'Eit slikt samarbeid må være frivillig. Det offentlege kan ikkje påleggje organisasjonane nye arbeidsoppgåver eller tvinge organisasjonane til å omprioritere innanfor deira tradisjonelle arbeidsområde' (St. m. nr. 8, 1973-1974:76).

Myndighetene så for seg et samarbeid om de deler av offentlige mål som overlappet med NIFs interesser. I tillegg skulle det gis noe økonomisk støtte til NIF uavhengig av offentlige mål, midler NIF kan disponere på bakgrunn av egne verdier. Videre i meldingen het det, ettersom den organiserte idretten er mest oppatt av konkurranse- og eliteidrett, at det offentlige må prioritere lokalt orientert breddeidrett (St. m. nr. 8, 1973-1974:78). Den påfølgende kulturmelding sa også at offentlige midler først og fremst skulle nyttes til tiltak som kommer flest mulig mennesker til gode, men presiserer at 'Det offentlege vil også ha plikt til å ta på seg viktige oppgåver som dei frivillige organisasjonane ikkje løyser på ein tilfredsstillande måte' (St. m. nr. 52, 1973-1974:65).

Målet om idrett for alle er aldri nådd, og hundre prosent deltakelse er neppe realistisk. Likevel, så lenge det finnes mennesker som kunne tenke seg å være fysisk aktive, men som ikke er det (Hegna & Vestel, 1997; Bakken, 1998; Strandbu & Bjerkeset, 1998; Øia, 2000), må vi anta at de mangler et tilbud som oppleves som tilgjengelige for og tilpasset dem.

En årsak til at det i kulturmeldingene etterlates et inntrykk av at idrett er enhetlig, kan være at idrett presenteres som ett av mange tema. I det mangefaseterte bildet kultur er, kan idrett oppfattes som én – og dermed enhetlig – del av totalbildet. Da skulle en kunne forvente at stortingsmeldingene som omhandler kun idrett (og fysisk aktivitet), kunne fremme mer nyanserte forståelser av fenomenet – eller de ulike fenomener som samles under fellesbetegnelsen idrett. Den siste idrettsmeldingen drar frem tre kjennetegn for å definere idrett som kultur (St. m. nr. 14, 1999-2000:13):

- egenverdien, som tillegges kvaliteter som 'opplevelse av glede, mestring og samhold',
- 'idrettsaktivitetens evne til å skape engasjement, begeistring og tilhørighet'. Idrett betraktes som 'et uttrykk for verdier, referanser og symboler som knytter mennesker sammen', og
- kulturbegrepet kan relateres til den organisasjonsform som domineres av lokal- og nærmiljøarenaer.

Idrettslagene 'bidrar dermed til en meningsfylt fritid for sine medlemmer' (St. m. nr. 14, 1999-2000:13), og kultur- og fritidsdimensjonen knyttes opp mot en kommunitær oppdragsforståelse, der tette lokalsamfunn med idrettslaget i sin midte anses som en god måte å sosialisere unge borgere. Oppvekst og unges muligheter har etter hvert blitt vesentlige sosialpolitiske begrunnelser for statlig idrettspolitik (St. m. nr. 41, 1991-1992; St. m. nr. 14, 1999-2000). Men de ulike politisk formulerte målsetninger, som kulturelle aspekter og sosialpolitiske elementer, skal alle tilsynelatende realiseres gjennom den samme aktiviteten, nemlig NIFs idrett.

Tar vi utgangspunkt i den kulturelle diskusjonen av idrett er det derimot ett kjennetegn som ikke nevnes, i alle fall ikke eksplisitt, nemlig *mangfold*. Det innrømmes dog, med referanse til lokale foreninger tuftet på frivillighet som et dominerende trekk ved norsk idrett, at:

virkeligheten er langt mer flertydig. Den organiserte idretten fremstår ikke lenger som en enhetlig bevegelse. Innen samme organisasjon finnes alt fra lavterskel tilbud rettet spesielt mot barn og unge, lokal foreningsvirksomhet drevet utelukkende på frivillig basis, og til fullt ut profesjonalisert toppidrett (St. m. nr. 14, 1999-2000:19).

Den flertydigheten departementet her snakker om, finnes dog innenfor NIFs paraply, den organiserte idretten. Selv om alle stortingsmeldinger som inkluderer idrett, kulturmeldingene fra 1970- og 80-tallet (St. m. nr. 8, 1973-1974; St. m. nr. 52, 1973-1974; St. m. nr. 23, 1981-1982; St. m. nr. 27, 1983-1984), og de spesifikke idrettsmeldinger fra 1990-tallet (St. m. nr. 41, 1991-1992; St. m. nr. 14, 1999-2000), presiserer at idrett for alle er målet og at breddeidrett må prioriteres, er middelet for å nå målet én organisasjon, nemlig Idrettsforbundet. Andre aktører kommer dermed vanskelig inn på det offentliges liste over støtteverdige, et poeng som så vidt berøres i siste stortingsmelding om idrett:

Den offentlige støtten er ikke først og fremst begrunnet ut fra eierorganisasjonenes særtrekk eller verdigrunnlag, men ut fra kriterier som kompetanse, effektivitet og tilgjengelighet. På denne bakgrunn kan det hevdes at statlig støttepolitikk i seg selv medvirker til profesjonalisering av frivillige organisasjoner og deres virksomhetsområder (St. m. nr. 14, 1999-2000:19).

NIF er underforstått den organisasjonen som på idrettsfeltet besitter den nødvendige kompetanse, effektivitet og tilgjengelighet.³ Videre innrømmer staten at ved å støtte én privilegert organisasjon på denne måten, vil denne fremstå som mer profesjonell enn dens potensielle alternativer. Profesjonell kan tolkes både som betalt utførelse av et arbeid, og som det alternativet som kan jobben best. (Disse er selvsagt ofte sammenfallende, men det er et paradoks at profesjonalisme sammenfaller med en organisasjon som er tuftet på frivillighet, se Selle, 2000). En profesjonell vil uansett alltid betraktes som bedre enn en amatør.

Ideologien idrett for alle – som i det siste har fått økt internasjonal og akademisk interesse (DaCosta og Miragaya, 2002) – har innenfor den norske konteksten røtter (i alle fall)

³ Bourdieu (1998:43) kaller det en *sociodicy* – en sosial aksept for ens maktposisjon. *Sociodicy* knyttes til kompetanse; besittelse av den symbolske medfører rett til å definere virkeligheten innen sitt felt; maktbesitteren blir dermed antatt som den mest kompetente. For er utdyping av eksempelet norsk idrett, se Skille (2004).

tilbake til mellomkrigstidens kommunistiske barneklubber (Hilt, 1921) og opprettelsen av Arbeidernes idrettsforbund (Hofmo, 1933, 1937). Og offisiell norsk idrettspolitik har siden statens idrettskontor ble opprettet i 1946, handlet om idrett for alle. Fra 50-tallet finnes eksempler på at staten initierte aktivitetsmodeller for bredden; helsesport og bedriftsidrett, noe som kan anses som implisitt NIF-kritikk fra det statlige idrettskontor. Det ble også diskutert hvorvidt statlig støtte skulle kunne gå til administrative oppgaver i NIF (Goksøyr et al., 1996:247-51), noe som ville være utenkelig å stille spørsmålstegn ved i dag. Statens initiativer på 90-tallet, som vi skal se på i det videre, føyer seg således inn i en tradisjon som har lugget i dvale i noen tiår.

Staten initierer pluralisering

Ved at staten⁴ regner NIF som den udiskutabelt beste, og eneste mulige, løsningen for idrettsimplementering – må en eventuell pluralisering av tilbud nødvendigvis skje gjennom Idrettsforbundet. Poenget som skal drøftes er: Ødelegger statens enhetsadministrative tankegang for aktivitetsmessig mangfold, som er nødvendig for at tilbudet skal bli differensiert nok til at alle føler at noe passer for dem?⁵ Avhengig av hvilken vinkel man ser fra, og på hvilke områder man ser, er både ja, nei og vet ikke mulige svaralternativer.

Vi kan svare *ja*, statens enhetsadministrative tankegang ødelegger muligheter for aktivitetsmangfold, fordi staten bare forholder seg til én organisasjon. Det er et idrettshistorisk faktum (og paradoks?) at årsaken til dagens paraplyorganisasjons eksistens og monopol, i stor grad er basert på statens initiativ. Gjennom historien har Norge periodevis har hatt to landsdekkende idrettsorganisasjoner samtidig. De har etter statlig press fusjonert, fordi staten ønsket å ha én samarbeidspartner på idrettsfeltet (Goksøyr, 1992; Goksøyr et al., 1996). Denne organisasjonen har dermed kunnet spille rollen som idretten, og nye roller og funksjoner som tilskrives idretten, må nødvendigvis implementeres gjennom denne. Det skal jeg snart komme tilbake til.

Vi kan svare *vet ikke*, da det tross alt vokser frem aktiviteter utenfor den statsstøttede idrettsorganisasjonen, som treningssentre og egenorganisert aktivitet. At staten direkte motarbeider denne utviklingen kan man vel ikke påstå, men staten vanskeliggjør indirekte forholdene for dem ved kun å støtte konkurrerende virksomhet (NIF). Det må likevel tilføyes at treningssentre for det aller meste er kommersielt drevne, og at de dermed ikke kvalifiserer for statsstøtte. I tillegg kan noe av anleggspolitikken trolig virke differensierende, særlig satsingen på nærmiljøanlegg, som skal tilrettelegge for egenorganisert aktivitet. På den annen side finnes det trolig mange gode aktivitetsideer som ikke får se dagens lys, fordi offentlig økonomisk støtte ikke gis til amatører, men er monopolisert til NIFs profesjonelle og frivillige apparat.

---

4 Staten, i entall bestemt form, er noe upresist. At staten ikke er enhetlig vil vi snart se gjennom eksempelet vedrørende behandlingen av fordelingskanalene for lokal aktivitetsmidler.

5 Det er her et skille mellom administrativ (enhet) og aktivitetsmessig (mangfold), samt mellom ideologisk og aktivitetsmessig. NIF representerer et aktivitetsmessig mangfold, men en forholdsvis enhetlig ideologi. Det gjør at aktiviteter som er kvalitativt forskjellige (ideologisk) har vanskelig for å vokse frem, noe som begrenser aktivitetsmessig pluralisme, også utenfor NIF. Allerede Hofmo kritiserte NIFs manglende initiativer for de som ikke allerede deltok, og bebudet NIF for å lide av "idémessig fattigdom" (Espen Andersen, personlig meddelelse).

Vi kan også svare *nei*, statens enhetsadministrative tankegang ødelegger nødvendigvis ikke aktivitetsmangfoldet. Det kan begrunnes på flere måter. For det første skjer det en pluralisering nedenfra, internt i idrettsorganisasjonen. Den gjenspeiles i nydannelser av organisasjonsstrukturer, i første rekke særiddrettslag med fokus på nye aktiviteter. 80% av alle nydannede idrettslag er særiddrettslag (Skirstad, 2002). Disse nydannelsene springer ofte ut av egenorganisert og nettverksbasert aktivitet (jf avsnittet over). At stadig nye aktiviteter kommer til, og har kommet til så lenge NIF har eksistert, bekreftes også av det faktum at har antallet særforbund blitt fordoblet gjennom NIFs historie, fra 23 i 1946 til 55 i 2001 (Skirstad, 2002).⁶

En annen begrunnelse for å svare *nei*, er at staten selv er med å pluralisere idrettsorganisasjonen ovenfra/innenfra.⁷ Med idrett for alle som fellesnevner for den offentlige og frivillige idrettspolitik, har NIF inntil nylig på forholdsvis autonomt vis forvaltet den offentlige økonomiske støtten som de nærmest har monopol på (Goksøyr et al., 1996). Det kan virke som staten har levd i en tro på at ved å støtte paraplyorganisasjonen med penger, så ville visjonen om idrett for alle realiseres. Det sistnevnte kan sies å være en sannhet med modifikasjoner, da etterkrigstidens idrettspolitik kan kalles en statsstyrt kultivering av befolkningen (Slagstad, 1998). Statens bidrag har, med unntak av de nevnte initiativer i tidlig etterkrigstid (Goksøyr et al., 1996; Tønnesson, 1986), begrenset seg til anleggsinitiativer. Når det gjelder aktivitet, har NIF spilt hovedrollen. Derfor: Når staten initierer konkrete aktivitetstiltak, kan det på den ene siden, ettersom det implementeres gjennom NIF, ses som en bekreftelse på Idrettsforbundets mytiske posisjon. På den andre siden truer slike initiativ de tatt for gitte forståelser om at penger inn i toppen generer idrett for alle i bunnen av paraplyorganisasjonen (Skille, 2003a).

Eksempler på statlige initieringer som griper inn i NIF er a) samarbeidsformer der offentlig målstyring og rapportering er vesentlige elementer, og b) midler som omgår NIFs sentralledd. Vi skal se videre på disse, som konkret handler om

- a. Idrettens storbyarbeid, (tidligere) kalt *Storbyprosjektet*.
- b. Tilskuddsordningen for lokale idrettslags arbeid for barn og ungdom, kalt *aktivitets- eller tilleggsmidlene*, eller *lokale aktivitetsmidler (LAM)*.

Begge løsningene finansieres av idrettens andel av spillemidlene, overskuddet fra det statlige Norsk Tipping, som danner det økonomiske grunnlaget for alle statlige overføringer til idrett. Disse deles vanligvis i et rammetilskudd til NIF, øremerkede midler, samt anleggsmidler (Goksøyr, 1992; Goksøyr et al., 1996).

6 På idrettstinget 2003 ble det diskutert hvorvidt man skal samordne små særforbund ved å slå dem sammen til større administrative enheter. Man kan lure på om (aktivitets-) mangfoldet har blitt for mangfoldig for (administrasjonen/organisasjonen) NIF.

7 Om disse alltid er av kulturell karakter, er usikkert. Storbyprosjektet er av sosialpolitisk opprinnelse. Denne sammenblandingen ser vi også med hensyn til det danske eksemplet som kommer siden, IPIP, som egentlig er kulturelt initiert, men også har sosialpolitiske snitt (se Mortensen, 2002; Ibsen, 2002b).

Storbyprosjektet⁸

Den første stortingsmelding om idrett initierte Storbyprosjektet, da det under arbeidet med meldingen ble 'kjent at Oslo, Bergen og Trondheim arbeider med egne idrettsmeldinger som skal legges frem til politisk behandling våren 1992' (St. m. nr 41, 1991-1992:135). Etter samarbeid mellom aktører fra byenes idrettsmeldingsarbeid og aktører fra den sentrale idrettsmeldingsskrivingen, utviklet det seg en gjensidig forståelse av at det fantes spesielle problemer i de største byene. Det førte til følgende formulering i idrettsmeldingen (den første):

Departementet foreslår at det stilles midler til dispensasjon fra hovedfordelingen av idrettens andel av spilleinntektene til tiltak for spesielle grupper, først og fremst barn og unge, som i særlig grad er en utfordring for storbyområdene. Midlene skal anvendes til tiltak i idrettsorganisasjonens regi, opplegget foreslås utarbeidet av den lokale idretten, i samråd med relevante kommunale myndigheter, og med Norges idrettsforbund som koordinerende instans (St. m. nr 41, 1991-1992:136).

Idrettsforbundet var tiltenkt rollen som koordinerende organ, og fikk tilsynelatende bekreftet sitt monopol. Men ved å "samarbeide" på denne måten, punkteres likevel noen myter; disse er myten om Idrettsforbundets naturgitte relasjon til realiseringen av idrett for alle, og myten om idrettsforbundets autonomi. Det første punktet manifesteres gjennom at staten initierer konkrete alternative løsninger, som Storbyprosjektet. Det andre punktet synliggjøres gjennom statens styring av de initierte tiltak, ved å kommunisere direkte med regionale (og lokale) konsulenter.

Fra starten i 1993 og til og med år 2000 kommuniserte Idrettsavdelingen direkte med konsulentene i idrettskretser, gjennom brev som fulgte den årlige tildeling. Her fremkom hva pengene var ment å brukes til, og i hvilken grad man var fornøyd med foregående år, basert på rapportering fra krets, via NIF sentralt, til Idrettsavdelingen. I dag består administrasjonen av Storbyprosjektet av, i tillegg til en funksjon knyttet til en stilling i NIF sentralt, 9 regionale og lokale aktivitetskonsulenter, som representerer 8 byer og 4 kommuner nær Oslo.⁹ Den årlige potten fra staten distribueres via NIF sentralt, til konsulentene på regionalt og lokalt nivå, som er ansatte i idrettskrets eller idrettsråd,¹⁰ som fordeler videre til idrettslag, på bakgrunn av søknadskriterier utarbeidet av Idrettsavdelingen.

Aktivitetene er ment å være av en slik art at deltagelse føles overkommelig for målgruppene, og kalles gjerne lavterskeltilbud. NIFs mål om medlemsbasert aktivitet er i utgangspunktet ikke sammenfallende med Storbyprosjektets målsetninger, som fordrer at det må være så lav terskel for deltagelse at ikke engang medlemskap kreves (Eidheim, 1998),¹¹ og

8 *Storbyprosjektet* er per offentlig definisjon utgått, men brukes i dagligtalen av de som har daglig virke med tiltaket. Offisiell benevning i tildelingsbrev fra KKD er (siden 2004): 'Tilskuddsordningen til aktivitetsutvikling og sosial integrasjon i idrettslag'.

9 Byene er Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Drammen, Fredrikstad og Tromsø. Kommunene, som alle ligger omkring Oslo, er Nittedal, Lørenskog, Bærum og Oppegård.

10 Fire av de ni prosjektlederne, eller utviklingskonsulentene, sitter i idrettsråd. Fem sitter i idrettskretser.

11 En evaluering av et lignende prosjekt i Nordland, kalt 'Idrett som motor', mener at idrettsorganisasjonen ikke alltid er lett å samarbeide med: 'Om en ikke har møtt så mye direkte motstand, så har en i alle fall ikke møt noen entusiastisk oppslutning verken fra de kommunale sektorer eller fra den frivillige sektor – og i alle fall ikke fra idretten' (Hanssen & Sandvin, 1996:137-8). Disse forskerne, samt Eidheim (1998),

Storbyprosjektet kan betraktes som et eksempel på hvordan staten bruker en frivillig organisasjon for å nå politiske mål (se også St. m. nr. 27, 1996-1997; St. m. nr. 44, 1997-1998; Sivesind et al., 2002; Wollebæk & Selle, 2002). Det ser ut som formuleringen om at samarbeid bare skjer der NIF og stat har felles interesser (jf. St. m. nr. 8, 1973-1974), ikke lenger er gyldig for noen av partene. For å beholde sitt hegemoni på det norske idrettsfeltet ville NIF aldri si nei til et idrettsoppdrag fra staten. På den annen side ville staten aldri vurdere andre enn NIF til å implementere et slikt prosjekt.

Det kan likevel se ut som initieringen av Storbyprosjektet bygger på en forståelse av at eksisterende idrettstilbud ikke tilfredsstillers behov. Basert på en evaluering av Storbyprosjektet (Eidheim, 1998), finnes det i siste idrettsmelding en eksplisitt kritikk av den tradisjonelle konkurranseidretts mangel på evne til å få med seg alle:

– Det eksisterer noen kritiske trekk og egenskaper ved idretten som danner muligheter og begrensninger i forhold til å realisere målene for Storbyprosjektet. Det kan synes som at den sosialpolitiske rollen som idretten har forsøkt å påta seg gjennom Storbyprosjektet, krever en gjennomgripende endring i idrettens generelle innretning. For at idretten på grasrotplan i større grad skal kunne makte å gi et tilbud til flest mulig barn og unge, må deltakelse i seg selv og det sosiale bli kriteriene for suksess framfor idrettslige resultater.

– Den prestasjonsorientering og konkurranseånd som tradisjonell idrettsvirksomhet kan sies å domineres av, setter klare grenser for mulighetene til å utvikle mosjonsmiljøer som omfatter flest mulig. Prestasjons- og konkurranseorienterte aktiviteter avstedkommer over tid, til dels omfattende eksklusjonsprosesser og fører til en idrett som favner de få, og ikke de mange. Skal idretten lykkes i å favne flest mulig barn og unge, vil det være viktig å etablere og ikke minst videreutvikle upretensiøse mosjonsaktiviteter.

– Idrett og sportslige aktiviteter kan fungere som middel til å integrere innvandrere inn i et viktig samfunnsområde.

I de områdene hvor Storbyprosjektet har hatt sitt nedslagsfelt, har det ført til større aktivitet for målgruppene. Prosjektoperatørene har utviklet gode strategier for samarbeid og kobling av ressurser i forhold til lokale offentlige etater og institusjoner. På bakgrunn av evalueringsrapporten [Eidheim 1998] og de gode resultatene som er oppnådd, vil departementet opprettholde denne spesielle satsingen. Departementet vil understreke at det er viktig at en sammen med NIF og de lokale myndighetene, aktivt søker permanente løsninger med lokal forankring for de aktuelle målgruppene (St. m. nr. 14, 1999-2000:58).

Tradisjonell konkurranseidrett anses ikke som forenlig med de sosialpolitiske mål som Storbyprosjektet bygger på. NIF, med sin konkurranseorientering på alle nivå, er ikke konstruert for deltagelse som et mål i seg selv.

---

ble alle slått av den mishagsholdning og manglende endringsvilje som finnes innenfor den organiserte idretten.

Studier av Storbyprosjektet viser at det finnes både muligheter og begrensninger knyttet til implementering av slike prosjekter gjennom en etablert organisasjon. På den ene siden tilbys det et ferdig apparat for allokering av midler og implementering av aktivitet; på den annen side er individene i disse strukturene bærere av kulturer som kan hemme kreativitet og dermed aktivitetsmangfoldet (Skille, 2004). Empiriske analyser viser at det er stor grad av overlapping mellom de som allerede deltar i idrett og de som benytter seg av Storbytilbud, noe som indikerer at alternativene er veldig like det som de var ment å være alternativer til (Skille, 2005).

Lokale aktivitetsmidler

Etter at frivillighetsmeldingene annonserte ideen om en støtteordning for lokale foreninger (St. m. nr. 27, 1996-1997; St. m. nr. 44, 1997-1998), fulgte idrettsmeldingen opp (St. m. nr. 14, 1999-2000). Støtteordningen for idrettslag ble iverksatt fra og med hovedtildelingen av spillemidler til idrett for 2000. Det settes av at 10% fra idrettsandelen av spillemiddeloverskuddet som skal direkte til lokalnivået i organisasjonen, og forvaltes av idrettsrådene. Idrettsrådene opererer på kommunalt nivå og er sammenslutninger 'av lokale idrettslag og er derfor egnet til å vurdere lokale behov' (St. m. nr. 14, 1999-2000:57). Departementet presiserer at støtten 'skal i sin helhet tilfalle lokalnivået i norsk idrett' (ibid: 57). Opprinnelig ønsket Kulturdepartementet å kanalisere pengene gjennom fylkeskommuner og kommuner, da paraplyorganisasjoner ble oppfattet som en lokaldemokratisk beskrankning (St. m. nr. 27, 1996-1997:7-8), ikke minst i utviklingen av kvalitativt nye tilbud som skulle være tilgjengelige for andre enn organisasjonens medlemmer (St. m. nr. 44, 1997-1998:7). Stortinget derimot ønsket at pengene skulle formidles gjennom organisasjoners sentralledd, for ikke å uthule en etablert organisasjonsstruktur i Norge (Innst. S. nr. 101, 1998-1999:20).

At staten griper inn på denne måten, og at ordningen får navnet aktivitetsmidler, vitner om en forståelse av at de andre midlene NIF får, ikke genererer tilstrekkelig aktivitet. Bergsgard og Opedal (2002:113) mener ordningen kan tolkes som 'en smekk på fingrene til NIF' – da det ved etableringen av ordningen fantes en politisk, byråkratisk, og kanskje folkelig, oppfattelse av NIFs manglende evne og vilje til å få midler ned på grasrota. Midlene gir lokalt nivå stor frihet i sine fordelinger. Analyser av ordningens første år viser at det lokale mangfoldet av ordningen på flere måter er stort, med hensyn til fordelingsprosessens organisering, hvordan pengene er fordelt og idrettslagenes bruk av pengene. En av ordningens konsekvenser kan dermed være økt differensiering basert på lokale behov (Bergsgard & Opedal, 2002), altså en pluralisering av det totale idrettstilbud.

Bergsgard og Opedal (2002) peker i tillegg på organisatorisk-institusjonelle konsekvenser, som at ordningen har ført til større skille mellom lokalt og sentralt ledd i NIF. Det har også blitt større skille mellom NIF sentralt og Idrettsavdelingen, ettersom departementet har stor innflytelse på de retningslinjer som gis til de lokale idrettsrådene for bruk av pengene. NIF reagerer på ordningen, som de mener ødelegger for det demokratiske system som NIF er tuftet på, ved at ledd forbigås (NIF, 2003). Man kan spekulere i om NIFs opprettelse av et nytt organ, som skal gi idrettsrådene en 'idrettspolitisk forankring' (NIF 2003:37), kommer i kjølvannet av at NIF føler seg overkjørt av staten, og vil øve innflytelse på egne organer som forvalter penger som omgår NIF sentralt.

To vesentlige verdier står altså mot hverandre; aktivitet og demokrati. At NIF reagerer på inngripen i eget demokratisk system, er forståelig. Men at de i samme åndedrag nærmest betviler departementets legitime rett til å fordele overskuddet fra det statseide Norsk Tipping er interessant. Det er å sette eget hegemoni, argumentert frem med demokrati, over det felles målet som stat og NIF har (og dermed er grunnlaget for statsstøtten), nemlig aktivitet for flest mulig. Evalueringen av idrettslagens bruk av midlene viser at mange (idrettslag) prioriterer ungdom, og mange premierer tiltak for ikke-medlemmer/uorganiserte (Opedal, 2003).

Idrettens tredje vei?

Både Storbyprosjektet og lokale aktivitetsmidler er eksempler på at staten er med å utvikle eller påvirke praksisfeltet. Det gjøres ved å bruke det middelet som allerede finnes, nemlig Idrettsforbundet. Virkemidlene som brukes for å forsøke å oppnå målet om idrett for alle kan være til hinder for den differensiering som må til for at alle skal trives med og dermed drive idrettslige aktiviteter. En tilskuddstrategi som satser på én interesseorganisasjon er trolig utilstrekkelig.

Claus Bøje tar sammen med Henning Eichberg til ordet for 'Idrættens tredje vei' (Bøje & Eichberg, 1994).¹² Den tredje vei henspiller på a) en tredje instans innen kulturpolitikken, og b) en ny innfallsvinkel i idrettsanalysen. De to forhold er selvsagt sammenvevde, og går i korte trekk ut på å overvinne størkede og dikotome forståelsesrammer (jf. Gullestad, 2002). Når det offentlige støtter og finansierer folkelige aktiviteter uten å styre dem, åpner det for at interesseorganisasjonene bestemmer utviklingen innen feltet. Når det i praksis bare finnes én organisasjon som mottar offentlig støtte, slik som i Norge, blir denne organisasjonen alene avgjørende for utviklingen. På den annen side trues maktbalansen hvis staten ved overføring av spillemidlene dikterer idrettsorganisasjonens dagsorden. Dualismen mellom det offentlige og de organiserte interesser kan – i følge Bøje og Eichberg (1994) – få ny kvalitet gjennom en tredje instans.

Et annet forhold som er offer for den dualistiske tanke er selve konseptet *idrett* – på hvilken måte vi beskriver fenomenet eller feltet. Vi snakker om topp og bredde; troen på at topp skaper bredde legitimerer at ressursene prioriteres til toppen, fordi det igjen vil skape bredde. Den dualistiske tanke er i utakt med virkeligheten, og en trialektisk betraktningssmåte antas å kunne innføre en ny analytisk kvalitet, og overskride en del begrensninger som ligger i den antagonistiske virkelighetsforståelse som vanligvis pådyttes oss (Bøje & Eichberg, 1994). Den tredje vei innen kulturpolitikken er først og fremst en filosofisk synsvinkel, som

beskriver forhold og skærper dermed den kritiske oppmerksomhet for kompleksiteten i de eksisterende spændinger og modsædninger. Henvsningen til "det tredje" giver

12 Den tredje vei er kanskje mest kjent gjennom New-Labour-politikken i Storbritannia, og den Giddens (1998) sin støtte til denne. Prinsippet er det samme, der en ønsker om å bevege seg utenfor gamle dikotomier (som politikken høyre og venstre). Begrepet er også brukt om den nordiske *Sonderweg* (Nielsen, 2003), en gylden middelvei mellom frihet og likhet, både innenfor statsforvaltning, foreningsliv generelt og idrett spesielt. Nielsens 3. vei krever en viss konformitet (Nielsen, 2003:96), og heller dermed mot enhetstanken, noe som danner skillet mellom de innenfor og de utenfor (jf. Gullestad, 2002).

derfor endnu ikke kogen umiddelbar handlingsanvisning til løsningen af eksisterende problem. Det trialektiske forhold mellem elitesport, breddeidræt og folkelig idræt ligger dessuten på et andet plan end forholdet mellem stat, marked og det civile samfund, som igjen udgør udgør et andet end forholdet mellem det offentlige, de organiserte interesser og den tredje instans. Men synet på de forskjellige forhold har noget til fælles. Det bryder med indgroede holdninger, som reducerer den kulturelle magfoldighed til et dualistisk skema (Bøje & Eichberg, 1994:264-5).

En implikasjon av konseptet trialektikk vil være at det finnes støtteverdige utenfor det idrettsforeningene definerer som topp eller bredde. Basert på dette gjennomførte man i Danmark i årene 1999-2002 et forsøk med å implementere idrett gjennom en tredje instans. Det ble opprettet et organ mellom eller i tillegg til Kulturministeriet og idrettsforeningene,¹³ som skulle forvalte midler til aktiviteter som ikke nødvendigvis måtte implementeres av lag og foreninger knyttet til noen av de landsomfattende idrettsorganisasjonene. Med Idrætspolitisk Idéprogram (IPIP) ville danske myndigheter utvikle den kulturpolitiske dimensjon i det danske idrettsliv gjennom mangfoldighet, kvalitet og ytringsfrihet. Basert på et prinsipp om kulturelt demokrati, en erkjennelse av at organisert idrett bare representerer én løsning, og med modell fra andre uavhengige og faglige instanser innen kulturlivet, opprettet man en ordning som skulle støtte aktivitetsideer også utenfor organisert idrett (IPIP, 2001, 2002).

Målene for IPIP er altså forskjellige fra de sosialpolitiske målsetninger som ligger til grunn for det norske Storbyprosjektet, selv om IPIP også har sosialpolitiske snitt (Mortensen, 2002). Det som gjør dem sammenlignbare er tanken om differensiering og aktivitetsmangfold, samt målgruppene; 'Bestræbelsene skal rettes mod de grupper, der føler seg fremmede over for miljøet i idrætsforeningerne' (IPIP, 2001, 2002). I begge tilfeller er det vesentlig at programmene ikke skal erstatte eksisterende idrettsaktivitet, men supplere dem. Vi snakker altså om pluralisering av idrettstilbud, slik at flere skal finne seg til rette for å drive med fysisk aktivitet.

Gjennom evalueringen av IPIP,¹⁴ fant Ibsen (2002b) at idrettslag var overrepresentert blant de som søkte og fikk midler gjennom ordningen. Likevel fremheves særlig tre punkter med hensyn til nytenkning (Ibsen, 2002b:198). For det første har IPIP bidratt til nettverksbygging og nye typer samarbeid. For det andre har IPIP bidratt til utvikling av fasiliteter for ikke-medlemmer. For det tredje har det skjedd utvikling av selve idrettsaktivitetene. Men slike nyvinninger er sårbare, fordi deres levedyktighet avhenger av deres opplevde suksess, deres omkostninger og hvorvidt ressurser kan fremskaffes selv, og ikke minst om prosjektene har røtter i etablerte organisatoriske strukturer. Det er en balansegang knyttet til slike prosjekter; på den ene siden er formelle bindinger til etablerte organisasjoner vesentlig for fortsettelse etter endt prosjektperiode, men på den andre siden kan slike bindinger være en ulempe for nødvendig nytenkning for å rekruttere og holde på ikke-medlemmer (Ibsen, 2002b).

Den norske idrettsforskeren Sigmund Loland relaterer danske IPIP til en norsk kontekst på følgende måte:

¹³ Det er flere idrettsforeninger i Danmark. Se Ibsen (2002a) for en nordisk komparasjon.

¹⁴ IPIP ble i 2002 avsluttet, som et ledd i en sanering av utvalg, råd og programmer (Ibsen, 2002b). Se Eichberg (2004) vedrørende politiske diskusjoner knyttet til dette.

En grunn til manglende tiltak av denne typen er at de etablerte idrettsorganisasjonene, i alle fall i Skandinavia, nærmest har monopol på offentlig støtte til organisert idrett og mosjon i befolkningen. Videre er det en svært tett relasjon til den statlige idrettsforvaltningen, og ressurser til idrettsformål blir i hovedsak kanalisert gjennom organisasjonene. I en slik maktstruktur er det vanskelig å finne støtte for tiltak som IPIP. Det er synd. Selv om Norges idrettsforbund med sine 13 000 foreninger gjør en enorm samfunnsinnsats, spesielt innenfor barne- og ungdomsarbeidet, synes ikke organisasjonen spesielt endringsdyktig eller endringsvillig. Nytenkende prosjekt og idrettsinteressene til marginaliserte grupper kan lett falle utenfor. Prosjekt som IPIP er avgjørende for å bryte opp etablerte mønstre og tenke nytt både innenfor og utenfor det etablerte foreningslivet (Loland, 2002:246).

Norsk statlig idrettspolitik har *idrett og fysisk aktivitet for alle* som hovedmål. Staten har tilsynelatende stolt på at samarbeidet med den eksisterende idrettsorganisasjon skulle være tilstrekkelig for å nå dette målet. Det siste tiår viser derimot eksempler på at staten griper inn i Idrettsforbundets arbeid ved å starte målstyrte programmer og kanalisere midler direkte til lokalt nivå. Kan man tenke seg at andre enn de innenfor NIF-systemet skal kunne få støtte gjennom disse tiltakene? Det har

vært en diskusjon om tilskuddsmidlene skulle fordeles på lokale lag og foreninger. NIF anbefalte idrettsrådene i 2001 om kun å fordele midler til idrettslag som er medlemmer av NIF og som ellers oppfyller Kulturdepartementets retningslinjer. Kanskje ville en ha oppnådd en mer rettferdig fordeling og en sterkere mobilisering av frivillig innsats om også lokale lag og foreninger som har idrett/fysisk aktivitet som hovedformål, men som ikke er medlem av NIF, fikk støtte gjennom tilskuddsordningen. /.../ Kulturdepartementet har understreket at også lokale lag og foreninger om har idrett/fysisk aktivitet som hovedformål, men står utenfor NIF, kan tildeles midler gjennom tilskuddsordningen (Berg & Opedal, 2002:7).

Tanken om en ytterligere pluralisering finnes, men det virker som ”noe” (NIF?) holder disse mulighetene i sjakk, både innenfor Storbyprosjektet (Skille, 2004) og lokale aktivitetsmidler (Berg & Opedal, 2002). Ser vi på formalitetene er der derimot åpninger. I forskriftene for fordeling av overskuddet i Norsk Tipping til idrettsformål, står det i § 3, hovedretningslinjene (KKD, 2003:5):

- a. at midlene i første rekke brukes til utbygging av idrettsanlegg.
- b. at det ytes midler til Norges Idrettsforbunds og Olympiske Komité's administrasjon og viktige arbeidsoppgaver.
- c. at det ytes midler til andre idrettsoppgaver og formål som Kultur- og kirkedepartementet finner berettiget til tilskudd.

Det siste punktet slår fast at det er forvaltningsmessig rom for å fordele penger til andre enn NIF, og samsvarer med idrettsmeldingens visjon *idrett og fysisk aktivitet* som kan betraktes som et uttrykk for at det ikke bare er idrett i regi av Idrettsforbundet som er berettiget offentlig støtte (St. m. nr. 14, 1999-2000).

Skal man tilby idrett eller fysisk aktivitet til *alle*, må det tenkes nytt. Den 'tredje vei' er ett forslag. Hvis det er et offentlig ansvar å komme nærmere målet om idrett for alle, må det brukes offentlige midler. Kanskje er det en idé å opprette et tredje organ, utenfor departementet og utenfor NIF, med modell fra danske IPIP, som kan betjene alternative grupperingers behov for økonomisk støtte til aktivitetsformål. Differensiering og tilpasning til den enkeltes behov, krever organisering utover etablerte og hegemoniske strukturer.¹⁵

For å slutte sirkelen, la oss vende tilbake til innledningen, der forestillingen om en homogen idrett betraktes som en myte, en sosialt konstituert sannhet, og at denne sannheten forvaltes av én interesseorganisasjon (jf. Bøje, 1978; Bøje & Eichberg, 1994; Eichberg og Madsen, 2002; Gullestad, 2002). Jeg tror, at for å komme nærmere målet om idrett for alle, må vi bryte myten om at idrett er enhetlig, og at eventuell pluralisering må skje innenfor rammene av paraplyorganisasjonen Norges idrettsforbund. Definisjonsmakten for hva som er idrett, og dermed er berettiget til offentlige (*idrettens*) penger, må ikke lokaliseres til en interessegruppering.

For å nyansere konklusjonen, må det tas med i betraktningen at staten er i ferd med å stramme til overfor Idrettsforbundet med hensyn til krav om rapportering av pengebruk. Videre må man huske at Storbyprosjektet og lokale aktivitetsmidler allerede finnes; et alternativ i fremtidig politikk er å gi mer penger gjennom disse kanalene, samt å åpne for at lag og foreninger – eller andre – utenfor idrettsorganisasjonen kan få støtte. De forvaltende myndigheter er underlagt regjeringens, og i siste instans Stortingets, politikk. Stortinget, og for den del Idrettsavdelingen, kan selvsagt være underlagt lobbyvirksomhet (fra for eksempel NIF).¹⁶ Anlegg er ikke behandlet her, noe som kan gjøre at vesentlige virkemidler for aktivitetsmessig mangfold er oversett.¹⁷

---

15 Det vil selvsagt finnes argumenter og innvendinger mot å ikke bruke etablerte strukturer. Nye løsninger bærer ikke de verdier som idrettsorganisasjonen(e) har utviklet gjennom årtier (Ibsen, 2002b). Organisasjonsdeltagelse som demokratiskolering fremheves stadig, ikke minst har arbeidet til Putnam (1993, 2000) vært innflytelsesrikt i store deler av sivilsamfunnsforskningen i så henseende. Sivesind og Ødegård (2003) testet Putnams teori, om at organisasjonsdeltagelse fremmer demokrati, på data fra norsk ungdom. De finner at organisasjonsdeltagelse i fritids- og aktivitetsbaserte organisasjoner (inkludert idrettslag) ikke fremmer demokratiske verdier og politisk engasjement *per se*, samtidig som slike organisasjoner som øker i antall og andel oppslutning, særlig blant unge (se også Wollebæk, 2001). På den annen side øker det generelle samfunnsengasjementet ved organisasjonsdeltakelse (Sivesind & Ødegård, 2003). I motsetning til Selle og Wollebæk (2002) som ser denne trenden som demokratiforvitring mener Sivesind og Ødegård (2003) at det nye ikke er verre enn det gamle, selv om det er annerledes. Sivesind og Ødegård er åpne for at nye organisasjoner og nettverk kan bidra til en revitalisering av demokratiet på utradisjonelle måter, med utradisjonelle verdier (Sivesind & Ødegård, 2003).

16 Idrettens del av spillemiddeloverskuddet er spesiell, da det er lovfestet at det skal fordeles av Kongen (altså regjeringen, i praksis Idrettsavdelingen i Kultur- og kirke departementet), og ikke av Stortinget. De sentrale offentlige midler som hvert år overføres til idrettsformål, er altså ikke gjenstand for politisk behandling (KKD, 2003).

17 De siste retningslinjene for anleggssøknader poengterer dog at det skal tillegges vekt om idretten (altså NIF?) eller det offentlige står som eier (KKD, 2003: 7, 36)

Referanser

- Bakken, A. (1998): *Ungdomstid i storbyen*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Berg, C. & Opedal, S. (2001): *Evaluering av ny tilskuddsordning til lokale idrettslag - en forstudie*, Stavanger: Rogalandsforskning.
- Berg, C. & Opedal, S. (2002): *Mer frivillig innsats? Evaluering av ny tilskuddsordning til lokale idrettslag*, Stavanger: Rogalandsforskning.
- Bergsgard, N. A. & Opedal, S. (2002): 'Nasjonal politikk for den lokale idretten', i Mangset, P. & Rommetvedt, H. (red): *Idrett og politikk - kampsport eller lagspill*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Bourdieu, P. (1991): *Acts of Resistance*, London: Polity Press.
- Breivik, G. & Vaagbø, O. (1998): *Utviklingen i fysisk aktivitet i den norske befolkning 1985-1997*, Oslo: Norges idrettsforbund og olympiske komité.
- Bøje, C. (1978): 'Opgør med enhedstankens ideologiske fundament', i Edinger, A. (red): *Idræt enhed eller mangfoldighed*, Gerlev: Gerlev Idrætshøjskole.
- Bøje, C. & Eichberg, H. (1994): *Idrættens tredje vej*, København: Klim.
- DaCosta, M. Miragaya, A. (2002, red): *Worldwide experiences and research in sport for all*, Oxford: Meyer and Meyer.
- Eichbeg, H. (2002): 'Enhed eller mangfoldighed - enhed og mangfoldelse', i Eichberg, H. & Madsen, B. V. (red): *Idrættens enhed eller mangfoldighed*, København: Klim.
- Eichberg, H. (2004): 'Bevægelsesantropologi - om forskning mellem akademisk faglighed, projektkultur og kulturkamp', www.idrettsforum.org (2004-05-04).
- Eichberg, H. & Madsen, B. V. (2002, red): *Idrættens enhed eller mangfoldighed*, København: Klim.
- Eidheim, F. (1998): *Aktivitet eller idrett? En evaluering av Kulturdepartementets Storbyprosjekt til idrettsformål*, Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Giddens, A. (1998): *The third way: the renewal of social democracy*, London: Polity Press.
- Goksøy, M. (1992): *Staten og idretten 1861-1991*, Oslo: Kulturdepartementet.
- Goksøy, M., Andersen, E. & Asdal, K. (1996): *Kropp, kultur og tippeskamp*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (2002): *Det norske sett med nye øyne*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, E. B. (1999): *Ung og aktiv*, Oslo: Norges idrettsforbund og olympiske komité.
- Hanssen, J.-I. & Sandvin, J. T. (1996): *Idrettspolitik som velferdspolitik. Evaluering av prosjektet "Idrett som motor"*, Bodø: Nordlandsforskning.
- Hegna, K. & Vestel, V. (1997): *Med ungdom i sentrum - om trivsel, rusmidler og sentrumsbruk blant ungdom i Bergen*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Hilt, C. (1921): *Arbeiderbevægelsen og barna. Veiledning til ledere av kommunistiske barnelag*, Oslo: Norges kommunistiske ungdomsforbunds forlag.
- Hofmo, R. (1933): *Idrett og politikk: Arbeidernes idrettsforbunds oppgaver og mål*, Oslo: Det Norske Arbeiderpartis forlag.
- Hofmo, R. (1937): *Folkeidrett: borgerlig idrett, arbeideridrett*, Oslo: Det Norske Arbeiderpartis forlag.
- Ibsen, B. (2002a): 'En eller flere idrætsorganisasjoner - hvorfor forskelle mellom de nordiske lande?', i Eichberg, H. & Madsen, B. V. (red): *Idrættens enhed eller mangfoldighed*, København: Klim.
- Ibsen, B. (2002b): *Evaluering af Det Idrætspolitiske Ideprogram*, København: Københavns Universitet og Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning.
- Innst. S. nr. 101 (1998-1999): *Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om statens forhold til frivillige organisasjoner. Styrking av aktivitet i lokale, frivillige organisasjoner*, Oslo: Stortinget.
- IPIP (2001): *Årsberetning 2000*, Kastrup: Idrætspolitisk idéprogram.
- IPIP (2002): *Introduktion*, <http://www.ipip.dk/Introduktion.htm>.
- KD (2001): *Spillemidler 2001. Fysisk aktivitet og sosial integrasjon - idretten som samarbeidspart (tidligere Storbyprosjektet)*, Oslo: Kulturdepartementet.
- KKD (2003): *Forskrifter og bestemmelser om tilskudd av spillemidlene til anlegg for idrett og Friluftsliv 2003*, Oslo: Kultur- og kirke departementet.
- Loland, S. (2002): 'Vurdering av idrætspolitisk Ideprogram fra international forsker', i Ibsen, B.: *Evaluering af Det Idrætspolitiske Ideprogram*, København: Københavns Universitet og Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning.
- Mortensen, M. (2002): *Idræt som socialt kit*, København: Københavns Universitet og Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning.
- Nielsen, K. (2002): 'Skaber elite bredde - og omvendt? En analyse af resultater og tilgang i udvalgte idrætsgrene 1981-2001', i Eichberg, H. & Madsen, B. V. (red): *Idrættens enhed eller mangfoldighed*, København: Klim.

- Nielsen, N. K. (2003): 'Kroppens dannelse og dannelsens krop', i Slagstad, R., Korsgaard, O. & Løvlie, L. (red): *Dannelsens forvandlinger*, Oslo: Pax.
- NIF (2003): *Idrettspolitisk dokument til Idrettstinget 2003*, Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité.
- Opedal, S. H. (2003): *De lokale aktivitetsmidler – bruk og virkninger*, Stavanger: Rogalandforskning.
- Putnam, R. (1993): *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R. (2000): *Bowling alone: the collapse and revival of American community*, New York: Simon and Schuster.
- Selle, P. (2000): 'Idretten og forskninga', *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 16 (4): 494-508.
- Sisjord, M.-K. (1993): *Idrett og ungdomskultur. Bø ungdom i tall og tale*, Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Sivesind, K. H., Lorentzen, H., Selle, P. & Wollebæk, D. (2002): *The Voluntary Sector in Norway*, Oslo: Institute for Social Research.
- Sivesind, K. H. & Ødegård, G. (2003): 'Makt i de frivillige hender. Skaper frivillige ungdomsorganisasjoner engasjerte samfunnsborgere?', i Engelstad, F & Ødegård, G. (red): *Ungdom, makt og mening*, Oslo: Gyldendal.
- Sjerk, O. (2002): *Om adgang*, København: Københavns Universitet og Institut for Forskning i Idræt og Folkelig Oplysning.
- Skille, E. (2003): 'Norsk idrett sett med nye øyne. Idrett for alle: Enhet eller mangfold – eller en tredje vei?', innlegg på forskerkonferansen *Idrett, inklusjon og modernisering* (Lysebu 27.-28. nov. 2003), Norges forskningsråd.
- Skille, E. (2004): 'Sport for All? The 'Sports City Programme' in Norway', *Sport in Society*, 7 (2): 192-210.
- Skille, E. Å. (2005): Individuality or reproduction. *International Review for the Sociology of Sport*, 40 (3): 307-320.
- Skirstad, B. (2002): 'Norske idrettslag: Oversikt og utfordringer', i Seippel, Ø. (red): *Idrettens bevegelser*, Oslo: Novus.
- Slagstad, R. (1998): *De nasjonale strateger*, Oslo: Pax.
- St.m. nr. 8 (1973-1974): *Om organisering og finansiering av kulturarbeid*, Oslo: Kulturdepartementet.
- St.m. nr. 52 (1973-1974): *Ny kulturpolitikk*, Oslo: Kulturdepartementet.
- St.m. nr. 23 (1981-1982): *Kulturpolitikk for 80-åra*, Oslo: Kulturdepartementet.
- St.m. nr. 27 (1983-1984): *Nye oppgaver i kulturpolitikken*, Oslo: Kulturdepartementet.
- St.m. nr. 41 (1991-1992): *Om idretten, folkebevegelse og folkeforlystelse*, Oslo: Kulturdepartementet.
- St.m. nr. 27 (1996-1997): *Om statens forhold til frivillige organisasjoner*, Oslo: Kulturdepartementet.
- St.m. nr. 44 (1997-1998): *Tilleggs melding om statens forhold til frivillige organisasjoner*, Oslo: Kulturdepartementet.
- St.m. nr. 14 (1999-2000): *Idrettsliv i endring*, Oslo: Kulturdepartementet.
- Strandbu, Å. & Bjerkeset S. (1998): *Ungdom og idrett i et flerkulturelt samfunn*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Wollebæk, D. (2001): 'Moderniseringen av organisasjonssamfunnet i et generasjonsperspektiv', *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 1 (1): 69-87.
- Wollebæk, D. & Selle, P. (2002): *Det nye organisasjonssamfunnet. Demokrati i omforming*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Øia, T. (2000): *Innvandrerungdom – marginalisering og utvikling av problemadferd*, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.